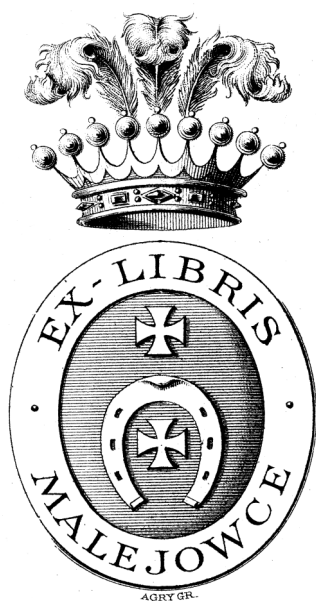

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КУЛЬТУРИ
«МАЛІЄВЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ МУЗЕЙ»

Шляхетна Україна

Матеріальна та духовна культура

*Матеріали науково-краєзнавчої конференції
30 вересня 2022 р.*

2023

УДК
908.94(06)(082)(477.43-22Маліївці)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного історико-культурного заповідника «Межибіж»
Протокол №2 від 29.06.2023 р.*

Рецензент: Галатир В. В., канд. іст. наук, доцент, головний науковий співробітник Державного архіву Хмельницької області Хмельницький

Шляхетна Україна. Матеріальна та духовна культура : Матеріали I Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції. Маліївці. 20 вересня 2022 р. Хмельницький :, 2023. 160 с.

ISBN

До збірника увійшли тексти доповідей, поданих та оприлюднених під час I Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції «Шляхетна Україна. Матеріальна та духовна культура». Висвітлено питання долі аристократичних резиденцій в Україні, їхньої історії, архітектури, значення у суспільно-політичному та культурному житті, ролі аристократії у творенні історії України, зв'язку аристократичних резиденцій в Україні з Європою та світом, дослідження, збереження, музеєфікації та використання резиденцій і палацово-паркових ансамблів як осередків культури, мистецтва, просвітництва та духовності, дослідження і ревалоризації збереженої і зниклої спадщини.

Для істориків, музеєзнавців, краєзнавців, студентів та широкого кола читачів.

Текст доступний на умовах ліцензії «Creative Commons із зазначенням авторства - Поширення на тих самих умовах»

ISBN

© Автори статей, 2023
© Малієвський обласний історико-культурний музей, 2023
© Макет Западенко І. В., 2023

ЗМІСТ

<i>Олег Погорілець</i> . Шляхетна Україна: кроки до повернення історичної пам'яті	5
РОЗДІЛ I. АРИСТОКРАТИЧНІ РЕЗИДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ, АРХІТЕКТУРА, ЗНАЧЕННЯ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ	7
<i>Сергій Калуцький</i> . Сіль землі: аристократія та правлячі верстви в українській історіографії XIX – 10-х років XX ст.	7
<i>Ярослав Сумишин</i> . Аристократія Речі Посполитої та Російської імперії як частина української історичної спадщини.....	16
<i>Володимир Захар'єв</i> . Наш земляк-подолянин Ігнацій Мархоцький – просвітитель, філантроп і реформатор другої половини XVIII – першої чверті XIX ст.....	19
<i>Ольга Дуб</i> . Модернізація та розвиток поміщицьких господарств на Волині у другій пол. XIX – поч. XX ст.	27
<i>Наталія Ярова</i> . Історія власників Малієвецького маєтку, родини Орловських, у руслі історичних та культурних процесів кінця XVIII – початку XX ст.	32
<i>Оксана Пришляк</i> . Чортківський замок і його останні власники Садовські	40
<i>Світлана Смірнова</i> . Діяльність поміщиків Садовських у м. Оринині: за матеріалами церковного літопису.....	45
<i>Борис Ткач</i> . Ярмолинецький лікар Адріан Баранецький – організатор двох лікарських наукових товариств і технічно-промислового музею в Кракові.....	50
<i>Олена Брелінська</i> . Вплив аристократії на розвиток містечка Дунаївці в XIX – на початку XX ст.	54
Розділ II. ПАЛАЦОВО-ПАРКОВЕ МИСТЕЦТВО	57
<i>Володимир Халайцян, Наталія Стрельбіцька</i> . Палацово-паркові комплекси Поділля та південно-східної Волині – перспективні об'єкти розвитку туризму на Хмельниччині	57
<i>Людмила Казімірова</i> . Парадигма Малієвецького старовинного парку – пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.....	62
<i>Igor Zapadenko</i> . «Ogród włoski» na Stawnicy: przyczynek do kwestii ogrodnictwa w międzyboskim kluczu w XVIII. Wieku.....	69
<i>Оксана Кліш, Лілія Свінціцька, Руслан Нагнибіда</i> . Перспективи ревалоризації «Садів де Вітте» в Кам'янці-Подільському	75
<i>Микола Козак</i> . Маківський парк на Хмельниччині: від привабливого минулого до актуального сьогодення.....	83
<i>Наталія Кренц</i> . Діонісій МакКлер – паркобудівничий України	87
Розділ III. МАЄТКИ ЯК ОСЕРЕДКИ КУЛЬТУРИ, МИСТЕЦТВА, ПРОСВІТНИЦТВА І ДУХОВНОСТІ. МАЄТКОВІ ТРАДИЦІЇ, ЗВИЧАЇ, УКЛАД ЖИТТЯ	92
<i>Алла Ковальчук</i> . Скарби художнього відділу музею. Портрети польських аристократів у фондах Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника	92

<i>Василь Фенцуур</i> . Ревалоризація садиби губернатора в Кам'янці-Подільському.....	98
<i>Лариса Рудюк</i> . Костел св. Казимира – складова палацово-паркового комплексу в с. Терешки: минуле і сьогодення	101
<i>Лілія Свінціцька</i> . Садибні будинки Хмельниччини. Збережені культурні цінності.....	107
<i>Вікторія Церклевич, Сергій Шпаковський</i> . Гастрономічно-бенкетний вимір придворно-палацового життя у Речі Посполитій: епоха королеви Бони Сфорци	116
<i>Вікторія Хренова, Діана Білик</i> . Твори мистецтва в колекції Малієвецького палацу.....	123
<i>Олександр Романюк</i> . Батько і син Красінські крізь призму листування	131
<i>Віра Цішковська</i> . Плити Красінських – зразок неокласичної італійської надгробної скульптури	136
<i>Андрій Павловський</i> . Маурицій Гославський – представник «української школи» в польській літературі.....	142
<i>Володимир Парацій</i> . Магнатські книгозбірні кін. XVIII – XIX ст. як нові чинники замкового (палацового) інтер'єру.....	148

Розділ IV. ЗБЕРЕЖЕННЯ, РЕВАЛОРИЗАЦІЯ І ВИКОРИСТАННЯ РЕЗИДЕНЦІЙ

ТА ПАЛАЦОВО-ПАРКОВИХ АНСАМБЛІВ 153

<i>Олег Погорілець, Ірина Леськів</i> . Проєкт «Музейний десант» як одна із форм роботи заповідника у період воєнного стану в Україні	153
---	-----

Про авторів156

Вікторія ХРЕНОВА,
Діана БІЛИК

ТВОРИ МИСТЕЦТВА В КОЛЕКЦІЇ МАЛІЄВЕЦЬКОГО ПАЛАЦУ

Робота є першою спробою наукового дослідження колекції творів живопису родини Орловських з кінця XVIII ст. до 1917 р. в Малієвецькому палаці, де 2021 р. створено Малієвецький обласний історико-культурний музей. Досліджено, що колекція картин маєтку складалася з родової портретної галереї та творів живопису в кількості 25 картин, у тому числі відомих художників Генріха Семірадського, Юзефа Брандта, Юзефа Хелмонського, Яна Лампі, Хосе де Рібера.

Ключові слова: культурна спадщина, живопис, мистецьке колекціонування, родинна колекція, Малієвецький палац, Маліївці, Хмельницька область, родина Орловських.

The work is the first attempt at a scientific study of the collection of painting works of the Orlovsky family from the end of the 18th century to 1917 in the Maliyevets Palace, where the Maliyevets Regional Historical and Cultural Museum was established in 2021. It was investigated that the collection of paintings of the estate consisted of a family portrait gallery and works of painting in the amount of 24 paintings, including famous artists Henryk Semiradski, Józef Brandt, Józef Helmonski, José de Ribera.

Key words: cultural heritage, painting, art collecting, family collection, Malievets Palace, Maliivtsi, Orlovsky family.

Теперішній національно-патріотичний підйом українського суспільства у боротьбі з російськими загарбниками показує і прагнення до власної ідентичності та самоповаги, що неможливе без відновлення історичної пам'яті та формування відчуття укоріненості у своїй культурі. Малодослідженими і недостатньо оціненими в Україні, і в Хмельницькій області зокрема, є палацово-паркові комплекси.

Такий маєток у с. Маліївці Кам'янець-Подільського району (колишній Дунаєвецький район) Хмельницької області є відомим туристичним магнітом Поділля, справжньою перлиною садибного і садово-паркового мистецтва України.

Своїй популярності Малієвецький маєток завдячує збереженому палацу (1788), вапняковій скелі зі штучним водоспадом, двоповерховому гроту та парку з двома ставками, джерелом води з барельєфом лева і басейном, величними понад столітніми деревами.

Історія маєтку пов'язана з родиною Орловських, представники якої брали активну участь в управлінні державними

справами як у межах держав-завойовниць (Речі Посполитої та росії), так і на Поділлі.

Одним із недосліджених аспектів культурної спадщини Хмельниччини є питання колекціонування творів мистецтва у численних маєтках краю середини XVIII – початку XX ст.

Метою нашої роботи є характеристика історичних умов формування галереї живопису родини Орловських та укладання переліку її картин на основі аналізу наявних літературних джерел.

Багаті інтер'єри палаців шляхетських маєтків були осередками збирання творів мистецтва, їх прикрашали цінні твори живопису, графіки, скульптури, дорогі меблі, східні килими, гобелени, колекції порцеляни, кришталю, срібла та бронзи. Часто й інші колекційні збори – нумізматичні, археологічні, зброї тощо; завжди – великі бібліотеки та родинні архіви [1].

Про ці колекції ми знаємо, насамперед, із наукових праць Романа Афтаназі. Саме його 10-томна праця (третє видання, 1988, 1992, 1994 р.) «Dzieje rezydencji na dawnych kresach

Rzeczypospolitej» («Історія резиденцій на давніх теренах Речі Посполитої») є важливою для істориків, краєзнавців, архітекторів, паркознавців та мистецтвознавців. Сучасна Хмельниччина представлена у двох томах – 5-му (Волинь) та 9-му (Поділля). Описуючи садиби, Роман Афтаназі дає їм історичну, архітектурну, культурологічну й паркознавчу оцінку, генеалогію шляхетських родин в часи Речі Посполитої, подає велику кількість ілюстративного матеріалу, більшість якого датується дореволюційними роками. Цінність праці й у тому, що автор, окрім опрацювання літератури і першоджерел, використовує епістолярні спогади нащадків відомих родин власників садиб, які нині живуть у США, Канаді, Австралії, Латинській Америці [2-7].

Колекцію портретної галереї князів Сангушків за інвентарями Заславського замку в Ізяславі ідентифікує В. С. Александрович, зазначаючи, що за неповними відомостями вона нараховувала 85 одиниць [8].

Про історію мистецького колекціонування в Україні знаємо завдяки публікаціям та дисертаційному дослідженню Н.Д. Шпитковської. Авторка зазначає, що розвиток мистецького колекціонування в Україні відбувався під впливом історичних, економічних, релігійних та інших чинників світового та локального масштабу. Н. Д. Шпитковська робить висновки про те, що [9]:

– мистецькі збірки починалися зі створення родових портретних галерей та портретів правлячої еліти, надалі охоплювали твори сакрального (релігійного) та міфологічного мистецтва, пейзажі, натюрморти, історичні та батальні сцени;

– Україна зазнала впливу культурних традицій держав-завойовниць (Речі Посполитої та Росії), які були інтегровані в процесі становлення мистецьких практик та колекцій на теренах України;

– родові маєтки полонізованої української знаті на Правобережній Україні становили приклад поширених у Польщі шляхетських

Рис. 1. Свята родина.
Художник, вірогідно, Рафаель

зібрань, які, окрім портретних галерей, включали живопис передових художників із різних країн Європи;

– у XVIII ст. мистецьке колекціонування в Україні існувало в умовах постійної мовної та культурної експансії з боку Росії. Столиця імперії акумулює найкращі інтелектуальні кола та центрує передових мислителів навколо новостворених Академії наук, Академії мистецтв, Ермітажу та інших навчальних та культурних закладів. У цей час більшість українських дворян, а також представників творчої інтелігенції здобувають освіту, несуть службу та реалізують свою кар'єру в Росії. Відбувається національна асиміляція, що відповідно характеризує колекції;

– важливу роль у розвитку мистецьких колекцій в Україні відіграло поширення палацового будівництва;

– мистецьке колекціонування періоду XVI–XIX ст. увійшло до традиційного побуту заможних верств населення на території України, що сприяло збереженню культурних цінностей та історичних артефактів, цінних для археологічних та культурних досліджень нашого часу;

– дослідження історії важливих приватних зібрань мистецтва на території України демонструє стан тогочасних соціально-культурних координат (моди, традицій, освіти, оточення тощо) в умовах культурної експансії Речі Посполитої та російської імперії. Вітчизняні мистецькі колекції більшою мірою наслідували смаки монархічної та наукової еліти імперії.

Аби зрозуміти формування мистецьких колекцій родини Орловських, спочатку коротко нагадаємо про родовід Орловських, гербу Любич, який започатковується ще з 1547 р. [5, s. 7]. Подільську лінію роду заснував Ян Онуфрій Орловський, (1739–1811), коли придбав багато земель на Поділлі. Обіймав чимало державних посад Речі Посполитої: підстароста кам'янецький, депутат Сейму від Подільського воєводства, суддя в Сеймі, камергер при дворі, великий коронний ловчий; нагороджений орденами Святого Станіслава та Білого Орла. Саме він будує родинну резиденцію в Маліівцях, де зводить палац.

У подальшому спадкоємцями маєтності стає син Яна Онуфрія Адам Орловський (1780–1848) – маршалок шляхти Пłosкиривського повіту, почесний кавалер

Мальтійського ордену. Адам із родиною чимало часу проводив за кордоном, у Ніщі (Франція), де у власності були будинки та майно (там він і помер, похований у Ярмолинцях). 1836 р. прийнятий до російського дворянства.

Власність перейшла до його сина Олександра Орловського (1817–1893), який проживав переважно у Варшаві. Другою дружиною Олександра була Клементина де Талейран-Перігор, представниця одного з відомих і впливових аристократичних родів Франції. 1879 р. від короля Італії Умберто I отримав графський титул. Мав четверо синів, які одержали чудову освіту у престижних університетах Європи.

Ксаверій Орловський (1.12.1862–1926.), російський і польський дипломат, одружений з аргентинкою Ігнацією дель Карріль (1878–1950), став останнім власником маєтностей. Спочатку Маліівці успадкував брат Ксаверія Мечислав, проте, заборгувавши кредиторам, змушений був продати батькову спадщину, яку Ксаверій викупив. Ксаверій Орловський належав до російського дворянства Подільської губернії. 1914 р. із сім'єю виїхав на постійне місце проживання до Варшави, де обіймав посаду російського

Рис. 2. Танець з мечами. Художник Генріх Семірадський

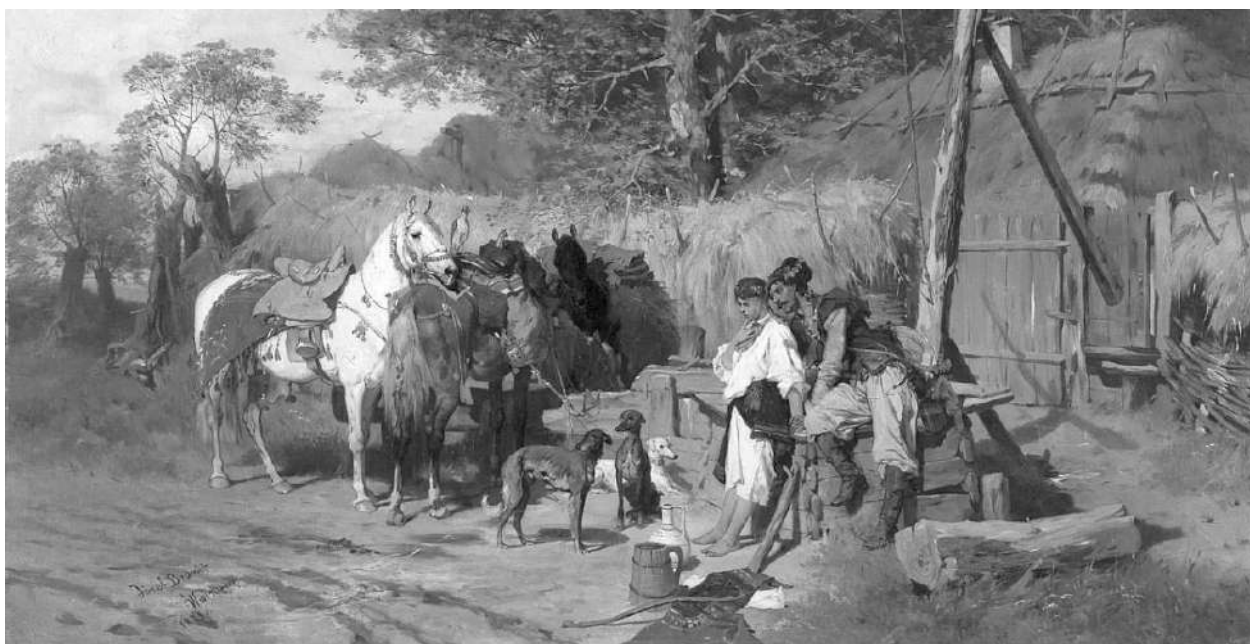

Рис. 3. Козак і дівчина біля криниці. Художник Юзеф Брандт. 1875 р.
51 x 99 см. Національний музей у Кельце

дипломата, а з відродженням Польщі у 1917 р. став послом у Бразилії, а пізніше Іспанії.

Як бачимо, Орловські багато часу проводили за кордоном, та це не завадило їм здійснювати широкомасштабне будівництво на Поділлі. Веденням господарства займалися керуючі, економі, орендарі тощо.

Мистецькі колекції Малієвецького палацу, описані Романом Афтаназі за станом на 1914 рік [5; с. 7], частково склалися з цінностей, привезених із Ярмолинецького палацу через його пожежу 1905 р.

Хоча Орловські за основну свою резиденцію мали малієвецький маєток, Ярмолинці впродовж 120 років (з часу покупки в кінці XVIII ст. у родини Мархоцьких) були їх бізнесовим центром.

Містечко має вдале розташування. Протягом XIX ст. через Ярмолинці пролягав поштовий шлях із Санкт-Петербурга до Кам'янця-Подільського та стратегічний Кучманський шлях у напрямку Бар – Меджибіж до західного кордону. Тут часто проходили війська російської імперії, зупиняючись на постій. Відомо про перебування

у Ярмолинцях фельдмаршала М. І. Кутузова, декабриста Ф. Раєвського.

1835 р., за сприяння Адама Орловського, з ближньої Тинни у Ярмолинці було переведено найбільший в Подільській губернії Петропавлівський ярмарок, який проходив щорічно з 29 червня по 15 липня (на Петра та Павла), у грудні кожного року впродовж тижня відбувався ще й Миколаївський ярмарок (на Миколая). Для участі у Петропавлівському ярмарку щороку приїздило близько 500 купців, які привозили товару в окремі роки на суму 3,2 млн карбованців. Ярмарок давав значні прибутки для родини Орловських, оскільки щорічно вони отримували до 20 тис. карбованців чистого доходу. В зв'язку із великим об'ємом торгівлі Петропавлівський ярмарок належав до першої, найвищої категорії ярмарків і був значною подією Подільської губернії [10, с. 11].

Палац у Ярмолинцях був побудований випадково. Причиною став майбутній проїзд через Ярмолинці (з Києва на Кам'янець-Подільський) російського царя Олександра II, з яким Орловський товаришував

Рис. 4. Розалія (з Красіцьких), дружина Адама Орловського. Автор невідомий

Рис. 5. Олександр Орловський у пізньому віці. Художник К. Мордасевич

під час навчання в елітному Пажеському корпусі у Санк-Петербурзі. Як і старший брат Володимир, Олександр Орловський служив на Кавказі, брав участь у війні з Персією, здобув військове звання поручика. Через відсутність гарної дороги до розкішної резиденції у Маліївцях, Олександр вирішує перебудувати заїжджий двір у Ярмолинцях в одноповерховий палац із великою бальною залюю, який облаштували за один рік. У 1859 р. у новозбудованому палаці відбулася зустріч двох Олександрів, в ході якої, крім спогадів про армійське минуле, велася мова про необхідність проведення аграрних реформ. Ця проблема стала предметом обговорення широкого зібрання у губернському центрі, куди відправився Олександр II [5; 7; 10; 11].

1905 р. у Ярмолинецькому палаці сталася пожежа, але картини польського живопису, меблі та інші цінності були врятовані й перевезені до Маліївців.

Роман Афтаназі [5, s. 7] вказує на 10-тисячну бібліотеку, що мала власний екслібрис, нумізматичну колекцію, стильні та

антикварні меблі, срібло, бронзу і порцеляну. Про них згадує й Антоній Урбанський у своїй праці 1927 р. [12]. Особливої уваги заслуговують гобелени, настінні розписи, фігурна скульптура.

Частина мистецьких колекцій Орловських була успадкована. Насамперед, від біскупа Ігнатія Красіцького, що з посагом його племінниці перейшла у власність сім'ї її чоловіка – Адама Орловського.

Крім стильних і старовинних меблів, у палаці знаходилася багата колекція творів мистецтва та родинних пам'яток і портретів. Серед них і картина, яку приписували Рафаелю, а також твори знаних польських художників: Генріха Семірадського, Яна Матейка, Юзефа Брандта, Юзефа Хелмонського, Юліуша Коссака, Тадеуша Айдукевича, а також портрети родини Орловських, короля Станіслава Августа пензля Яна Лампі. Палац оздоблювали гобелени, виткані Ф. Бюхером. Вітальні прикрашали численні англійські гравюри початку XIX ст.

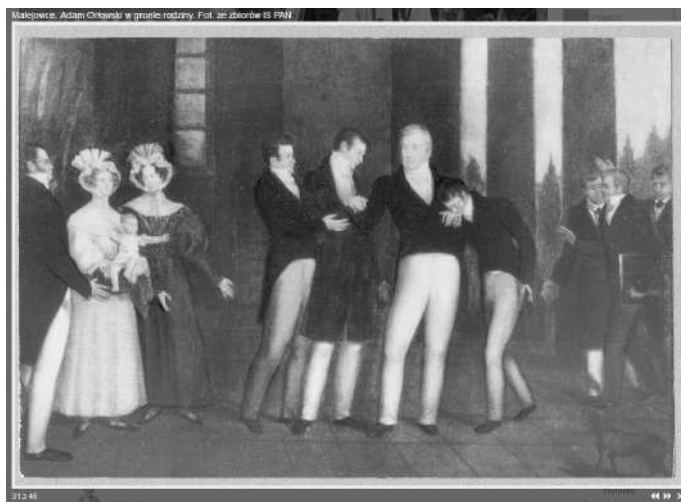

Рис. 6. Родина Орловських та Чацьких. Автор невідомий

Про твори мистецтва графа Олександра Орловського пише у своїй праці Войцех Пшибишевський [13], звідки дізнаємось про відвідини Ярмолинців у червні 1874 р. відомими польськими художниками Юзефом Брантом та Юліушем Коссаком. Він також згадує опис ярмолинецького палацу історика, письменника і доктора медицини Юзефа Антонія Ролле у варшавському щорічнику «Kłosa», в червні 1885 р.

Достеменно відомо про такі картини у Малісвецькому палаці, нинішнє місце знаходження більшості з них потребує дослідження [5; 7; 13; 15]:

«Свята родина», художник, вірогідно, Рафаель (рис. 1), займала головне місце в колекції малісвецького палацу;

«Танець з мечами» («Танок серед мечів», «Давній танець серед мечів»), художник Генріх Семірадський (рис. 2). За Юзефом Антонієм Ролле, картина об'їздила всю Європу і у Ярмолинцях було її постійне місцезнаходження. Сюжет танцюючої серед мечів оголеної жінки художник відтворив кілька разів. Всі версії різняться невеликими деталями і розміром. Найперший варіант картини був завершений в 1878 р. і проданий графу Олександрю Орловському. За словами одного з сучасних нащадків Орловських Каспера Красіцького, картину успадкував старший син Олександра Адам

Орловський і вивіз до свого маєтку в Курілівку (Вінницька обл.). Теперішнє її місце знаходження невідоме. Четверта версія картини була продана на торгах Sotheby's у 2011 р. за 2,11 млн доларів [14];

«Оргія на Капрезе» (вірогідно «Оргія часів Тиверія на острові Капрі»), художник Генріх Семірадський;

«Грішниця» («Христос і грішниця»), художник Генріх Семірадський;

«Зняття з Хреста», художник Хосе де Рібера;

«Козак і дівчина біля криниці» («Залицяння козака», «Козак у сватаннях», «Залицяння козака і дівчини», «Залицяння біля криниці»), художник Юзеф Брандт, 1875 р., 51 x 99 см, Національний музей в Кельце;

«Король Станіслав Август», художник Ян Лампі-старший (рис. 3);

«На полюванні» («Виїзд на полювання», із зимовим пейзажем), художник Юзеф Хелмонський.

Відомо також про дві акварелі Юліуша Коссака і твори Тита Малішевського.

Родинні портрети переважно анонімні (колекція фонду Красіцьких (Каспер Красіцький – онук Ксаверія Орловського) у Варшаві) [16]:

Домінік Орловський, полковник гусарський, ловчий Добжинський;

Станіслав Орловський (помер 1659 р.);

Ян Онуфрій Орловський, великий коронний ловчий;

Ксьондз Кароль Орловський, канонік Київської дієцезії;

Адам Орловський, маршалок Пłosкирівський;
Розалія (з Красіцьких), дружина Адама Орловського (рис. 4);

Адам Ігнацій Красіцький (художник Пер Крафтт);

Олександр Орловський у пізньому віці, художник К. Мордасевич (рис. 5);

Родина Орловських та Чацьких (рис. 6, вірогідно 1831 р., зліва направо: Олександр граф Чацький; Евеліна Чацька, донька Адама Орловського з сином на руках; Розалія Орловська, уроджена Красіцька, дружина Адама Орловського; Володимир, Ігнацій, Адам і Олександр Орловські);

Тадеуш Чацький (художник Й. Пітшман);

Клементина де Талейран-Перігор, дружина Олександра Орловського, художник Йоганн Ендер;

Евеліна Орловська (донька Адама Орловського), графиня Чацька;

Ксаверій Францішек Орловський в молодості (рис. 7).

Крім того, описані портрети людей, пов'язаних із родиною Орловських:

Олександр Едмунд де Талейран-Перігор з дружиною Валентиною де Сент-Альдегонд на карнавалі;

Дорота Курляндська, дружина Бірона Едмунда де Талейрана-Перігор;

Поліна (з Біронів);

Анна Шарлотта, дружина Петера фон Бірона, герцога Курляндії.

В експозиції Вінницького обласного художнього музею є портрет Анни Орловської (бл. 1750–1791(?), дружини Яна Онуфрія Орловського, доньки Антонія Стажинського, невідомого автора. Як зазначає П. В. Медончак [16], враховуючи родинні зв'язки Орловських з Русановськими, можна припустити, що картина впродовж тривалого часу зберігалася у їхній колекції родинних портретів у маєтку в селі Якушинці (Вінницького району Вінницької області). Наприкінці 1917 р., під час революційних подій, маєток

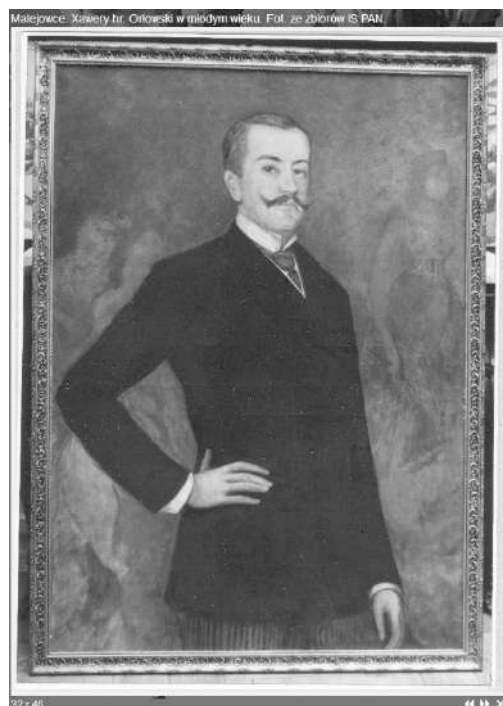

Рис. 7. Ксаверій Францішек Орловський в молодості. Автор невідомий

був знищений. Найвірогідніше, саме за тих обставин портрет Орловської серед інших мистецьких творів потрапив до фондів Крайового музею (нині Вінницький обласний краєзнавчий музей).

У часи Першої світової війни, у 1914–1915 рр., Ксаверій Орловський вивозить найцінніші речі до Одеси, на зберігання у банку. Там вдалося розмістити 60 картин родинної колекції. Звідки на французькому кораблі їх доставили до Марселя й Парижа. Так збереглися й бібліотека та архів. Однак срібні вироби, фарфор та інші колекції, перевезені трохи пізніше, повернути не вдалося [5; 7].

Нащадок Ксаверія Орловського Кацпер Красіцький, онук Кароля Стефана Орловського, який побував у Маліївцях 2010 р., розповідав Анастасії Донець (нинішній директорці Малієвського обласного історико-культурного музею), що на жаль, із 13-ти ящиків срібла залишилось лише два. Чимало картин, меблів, близько 4 тис. книг розграбували більшовики. На картинах, які збереглися, є сліди порізів шаблями.

Для родини Орловських колекціонування було одним із засобів збереження історії роду та самоідентифікації наступних поколінь щодо своєї шляхетності. Збірки творів мистецтва збільшували престиж власника, задовольняли родові амбіції, визначало рівень багатства і наявність смаку.

Історія роду Орловських, описи збережених у Польщі, Франції та Аргентині колекцій польського живопису, творів бібліотеки, архіву, нумізматичної колекції, вироби зі срі-

бла, бронзи, порцеляни мають свою історико-культурну значимість і свідчать про високу культуру та освіченість власників.

Створення на основі маєтку Малієвцького обласного історико-культурного музею є гарною передумовою для подальшого дослідження культурної спадщини родини Орловських, відтворення автентичних інтер'єрів з експонуванням копій (а можливо й оригіналів) картинної галереї живопису.

Джерела та література

1. Казімірова Л. П. Парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва Хмельниччини / Л. П. Казімірова. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський, 2006. 227 с. (Серія «Terra incognita: Хмельниччина»).

2. Aftanazy Roman. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej Materiały do dziejów rezydencji / Roman Aftanazy. Część II. Ziemie Ruskie Korony. Tom V. Dawne województwo wołyńskie. Wydanie drugie przejrzone i uzupełnione. Wrocław, 1994. 700 с.

3. Aftanazy R. Materiały do dziejów rezydencji / Roman Aftanazy / Pod. Red. Andrzej J. Baranowskiego. Część II. Ziemie Ruskie Korony. Tom Va. Dawne województwo Wołyńskie. Warszawa, 1988. 769 с.

4. Aftanazy R. Materiały do dziejów rezydencji / Roman Aftanazy / Pod. Red. Andrzej J. Baranowskiego. Część II. Ziemie Ruskie Korony. Tom Vb. Dawne województwo Wołyńskie. Warszawa, 1988. 379 с.

5. Aftanazy R. Materiały do dziejów rezydencji / Roman Aftanazy / Pod. Red. Andrzej J. Baranowskiego. Część II. Ziemie Ruskie Korony. Tom IXa. Dawne województwo Podolskie. Warszawa, 1992. 461 с.

6. Aftanazy R. Materiały do dziejów rezydencji / Roman Aftanazy / Pod. Red. Andrzej J. Baranowskiego. Część II. Ziemie Ruskie Korony. Tom IXb. Dawne województwo Podolskie. Warszawa, 1992. 239 с.

7. Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. T.9. Województwo Podolskie / Roman Aftanazy. 2-e wyd. Wrocław, Warsz., Kraków: Ossolineum, 1996. 458 s.

8. Александрович В. С. Инвентарі замків у Старому й Новому Заславі з XVII століття / В. С. Александрович // Україна у Центрально-Східній Європі (до кінця XVIII ст.): зб. наук. праць. Київ, 2005. Вип. 5. С. 536–537.

9. Шпитковська Н. Д. Мистецьке колекціонування як історико-культурне явище XVII–XXI століття: дис. ... д-ра філософії: 034 Культурологія / Надія Дмитрівна Шпитковська; Інститут проблем сучасного мистецтва. Київ. 2021. 314 с. Режим доступу: http://mari.kiev.ua/sites/default/files/inline-files/Disertacija_Shpitkovska.pdf

10. Хоптяр Ю. А. Соціально-економічний та культурний розвиток Західного Поділля в контексті діяльності родини Орловських у кінці XVIII – початку XX ст. / Ю. А. Хоптяр, А. Ю. Хоптяр // Вісник Державного архіву Хмельницької області «Подільська старовина». №1 (7). 2021. Хмельницький, 2021. С. 132–135.

11. Рід Орловських на Ярмолинщині: коротка історія родини Орловських / упорядник С. Божик. Ярмолинці: Ярмолинська центральна бібліотека, 2021. 28 с. Режим доступу: http://biblioyar.at.ua/index/kraeznavchi_vidannja_iii/0-209

12. Urbański Antoni. Zabytki polskie przepadłena Podolu, Wołyniu, Ukrainie / Antoni Urbański / Z charnego szlaku i tamtych rubiezy.

Варшава 1927 р. С. 23–27. Режим доступу: <https://polona.pl/item/z-czarnego-szlaku-i-tamtych-rubiezy-zabytki-polskie-przepadle-na-podolu-wołyniu,MTMxMjg2MjA2/28/#item>

13. Przybyszewski W. Tajemnice kolekcji dzieł sztuki Aleksandra Orłowskiego z Podola i Michała Orłowskiego z Wołynia [Електронний ресурс] / Wojciech Przybyszewski / Spotkania z Zabytkami. 1-2 (2019) S. 16–27. Режим доступу: https://issuu.com/hereditas/docs/2019_1-2_net

14. Копейн О. Генріх Семирадський і його картини [Електронний ресурс] / О. Копейн / GIGAFOX. – Режим доступу: <https://gigafox.ru/uk/nachalo-rodov/genrih-semiradskii-i-ego-kartiny---aleksandr-kopein/>

15. Jarmolińce [Електронний ресурс] / Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Tom 3 S. 450–451. Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=AgMUAQAAMAAJ&pg>

16. Галерея портретів родини у колекція фонду Красіцьких [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fundajakrasickich.pl/galerie/portrety>

17. Медончак П. В. Історія одного твору Портрет Ганни Орловської з палацу в Маліївцях / П.В. Медончак.

ПРО АВТОРІВ

Білик Діана, студентка ОП «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво» Хмельницького національного університету.

Брелінська Олена Анатоліївна, науковий співробітник Дунаєвецького історико-краєзнавчого музею.

Дуб Ольга Миколаївна, старший науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Самчики».

Западенко Ігор Валентинович, заступник директора ДІКЗ «Межибіж».

Захар'єв Володимир Анатолійович, археолог, краєзнавець, засновник і керівник науково-дослідницького Центру мархоцькознавства філії Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України.

Казимірова Людмила Павлівна, к. б. н., доцент кафедри екології та біологічної освіти Хмельницького національного університету.

Калуцький Сергій, к. і. н., завідувач експозиційним відділом Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника.

Кліщ Оксана Андріївна, кандидат архітектури; старший викладач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Ковальчук Алла Миколаївна, завідувач художнього відділу Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника.

Козак Микола Віталійович, краєзнавець, член НСЖУ.

Кренц Наталія Анатоліївна, науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Самчики».

Леськів Ірина Ярославівна, завідувач науково-експозиційного відділу ДІКЗ «Межибіж».

Нагнибіда Руслан Васильович, молодший науковий співробітник НІАЗ «Кам'янець».

Павловський Андрій Степанович, молодший науковий співробітник Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника.

Парацій Володимир Михайлович, старший науковий співробітник Бережанського краєзнавчого музею.

Погорілець Олег Григорович, директор ДІКЗ «Межибіж».

Пришляк Оксана Богданівна, молодший науковий співробітник НЗ «Замки Тернопілля».

Романюк Олександр Анатолійович, співробітник Туристично-краєзнавчого центру управління культури, туризму та інформації Дунаєвецької міської ради.

Рудюк Лариса Йосипівна, учений секретар НІАЗ «Кам'янець».

Свінцицька Лілія Іринеївна, завідувач відділу наукової та культурно-освітньої діяльності НІАЗ «Кам'янець».

Смірнова Світлана Дмитрівна, магістр історії, молодший науковий співробітник Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника, сектор «Музей старожитностей».

Стрельбіцька Наталія Іванівна, викладач Хмельницького Національного університету, старший науковий співробітник Хмельницького обласного краєзнавчого музею, член НСКУ, член Хмельницького відділу Центру дослідження історії Поділля та Південно-Східної Волині Інституту історії України НАН України.

Сумишин Ярослав Миколайович, журналіст, публіцист, дослідник у сфері генеалогії та історії, м. Київ.

Ткач Борис Васильович, начальник управління охорони здоров'я Хмельницької міської ради, ГО «Лікарський клуб імені Степана Руданського».

Фенцур Василь Володимирович, Генеральний директор НІАЗ «Кам'янець», дійсний член НСАУ, член ІКОМОС.

Халайцян Володимир Петрович, кандидат мистецтвознавства, професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, член НСКУ, член Хмельницького міського відділу Центру дослідження історії Поділля та Південно-Східної Волині Інституту історії України НАН України.

Хренова Вікторія Валеріївна, к. п. н., доцентка кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету.

Церклевич Вікторія Сергіївна, к. пед. н., доцент кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

Цішковська Віра Тодорівна, лектор Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника.

Шпаковський Сергій Михайлович, заступник директора з питань охорони культурної спадщини Хмельницького обласного науково-методичного Центру культури і мистецтва, військовослужбовець ЗСУ.

Ярова Наталія Миколаївна, старший науковий співробітник Малієвецького обласного історико-культурного музею.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Шляхетна Україна

Матеріальна та духовна культура

*Матеріали науково-краєзнавчої конференції
30 вересня 2022 р.*

Формат 60x84/8

Ум. друк. арк. 20,0. Тираж 150 прим.

Папір офсетний, друк цифровий, шрифт URW Palladio L